

FOTO-REPORTAGE / RESULTATEN RASTER-PLANTPROEF

Stichting Lânskipsfûns Oranjewâld Ketlik

Januari 2025

In het gebied waarin Stichting Lânskipsfûns Oranjewâld-Ketlik (SLOK) actief is, in het beheer van kleine landschapselementen, door middel van het uitgeven van (beheer)vergoedingen binnen aanleg/herstel- en beheerovereenkomsten, zijn sinds lange tijd damherten aanwezig en de populatie groeit met rasse schreden.

Al lange tijd wordt overlast ervaren, maar vooral de laatste jaren is de overlast veel groter geworden. De populatie is inmiddels gegroeid tot ca. 650 dieren in maart 2024. De dieren komen verspreid voor in en rond het gebied waarin SLOK actief is, in kleine tot soms grote groepen van tientallen tot meer dan 100 dieren of soms zelfs meer dan 200!

Binnen SLOK wordt al geruime tijd geadviseerd om geen grote ingrepen meer uit te voeren, binnen het onderhoud van landschapselementen zoals houtwallen en singels. Het gaat dan om het uitvoeren van een zgn. eindkap binnen de hakhoutcyclus. Doel daarvan is om de beplanting te laten verjongen op de achterblijvende stobben. Normaal gesproken is dit een gebruikelijke en goede ingreep, maar met de huidige aantallen damherten is er geen kans van slagen omdat alle hergroei op de stobben wordt weggevreten. Ook spontane ontwikkeling uit zaad wordt weggevreten. Compensatie in de vorm van nieuwe aanplant is een optie en ook al herhaaldelijk geprobeerd, maar ook hiervan is niks terecht gekomen.

Om de schade van de damherten in beeld te brengen, letterlijk, is er eerder (2023) al eens een proef uitgevoerd waarbij bosplantsoen aangeplant werd in een houtwal, waarbij een aantal camera's werd geplaatst. Hiermee werd al snel duidelijk dat groepen damherten de houtwal regelmatig betraden en het aangeplante bosplantsoen beschadigd ofwel vernield werd. Uiteindelijk is er van de 100 stuks bosplantsoen die geplant werd binnen deze proef, niets overgebleven. Naast de aanplant binnen deze 'cameraproef' en de proef waarover in dit document wordt gerapporteerd ('raster-plantproef') is er in het gebied dichtbij Mildam eerder al veel meer aangeplant, zowel binnen SLOK als een project van Landschapsbeheer Friesland en de agrarische collectieven. In totaal gaat het om ca. 4.500 stuks bosplantsoen. Inmiddels is hiervan nagenoeg niets over!

In dit document wordt gerapporteerd over de tweede proef ('raster-plantproef'), die in 2024 werd ingezet en een aantal jaren doorloopt. Op twee locaties (Mildam en Katlijk) werd in het vroege voorjaar van 2024 (half februari) een stuk houtwal uitgerasterd met twee meter hoog gaas en de delen binnen het raster werden met een flinke hoeveelheid bosplantsoen ingeplant (zomereik en een aantal soorten struikvormers). Het aantal stuks dat binnen het raster geplant werd, is ook in andere delen van houtwallen in de directe omgeving ingeplant, op een vergelijkbare wijze, maar deze delen werden niet voorzien van een raster. De locaties waar het plant- en rasterwerk uitgevoerd is (1 Mildam en 2 Katlijk) worden getoond op de kaart op de volgende pagina.

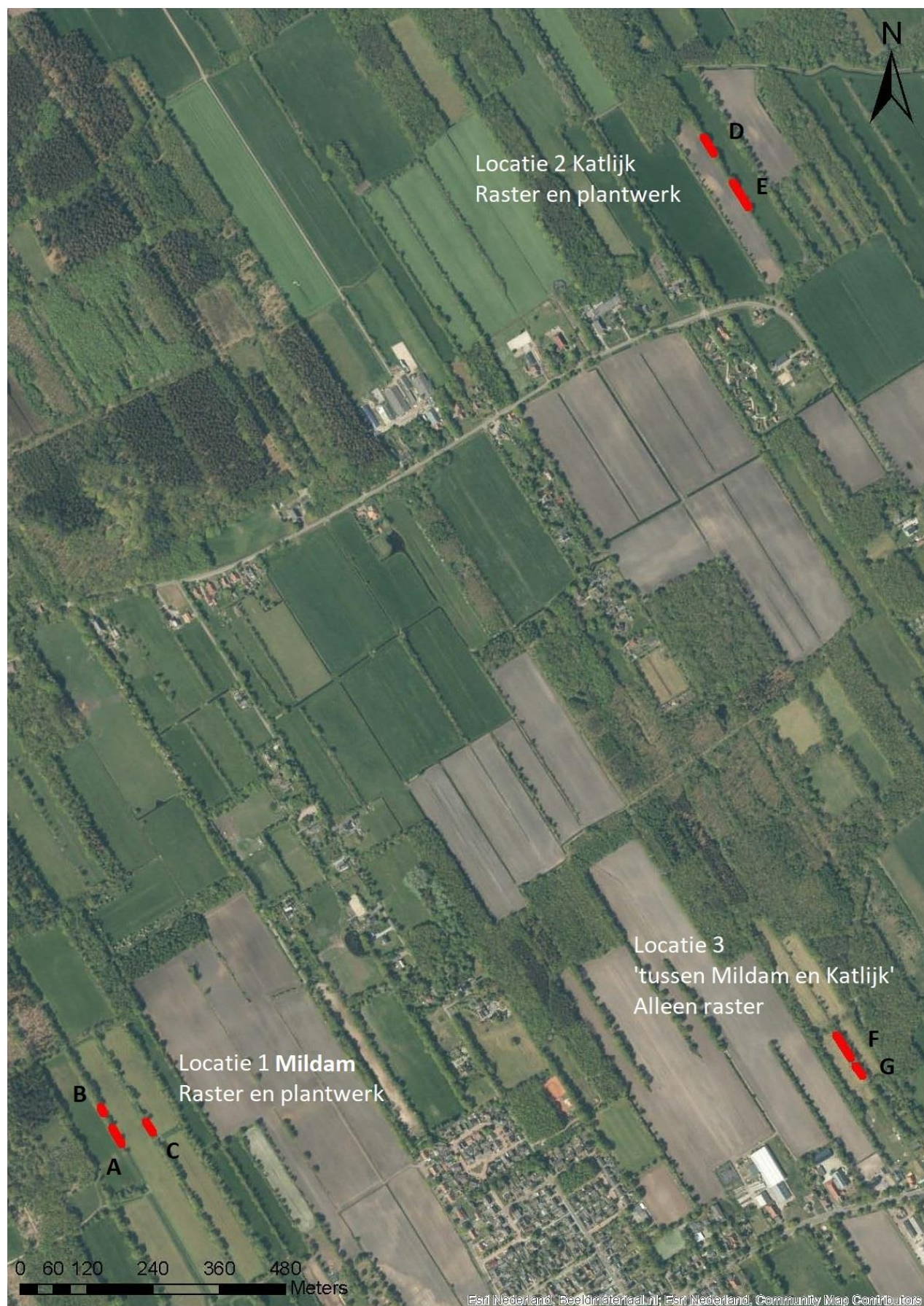
Op een derde locatie ('tussen Mildam & Katlijk') is in het groeiseizoen van 2023 (juli) een vergelijkbaar raster geplaatst rond een deel van een houtwal, waarvan de beplanting in het winterseizoen 2022/2023 afgezet werd. Hierin is geen bosplantsoen ingeplant en hier gaat het dus specifiek om het volgen van de hergroei op de na de eindkap achtergebleven stobben. Ook deze locatie is weergegeven op de kaart op de volgende pagina.

Op de kaart zijn ook de verschillende delen van de houtwallen aangegeven, waarin geplant c.q. gerasterd werd, d.m.v. de letters A t/m G. Deze letters worden gebruikt om de verschillende delen aan te duiden bij de foto's in deze rapportage.

In dit document wordt door middel van een serie foto's het resultaat van de proef getoond, tot en met het najaar van 2024. Het gaat hierbij vooral om de twee locaties bij Mildam en Katlijk waar zowel gerasterd als geplant is, maar ook van locatie 3 (F en G) zijn foto's opgenomen.

Na de foto's zijn een aantal kanttekeningen genoteerd en wordt er nog iets geschreven over de resultaten. Hieronder volgen eerst de foto's met in het onderschrift enige uitleg, alsook de locatie, de betreffende houtwal

(met letter aangeduid), de datum van de foto en of het om delen met of zonder raster gaat (wat overigens op de meeste foto's ook duidelijk te zien is).

Kaart met de locaties waar de proef uitgevoerd werd.

Locatie 1 Mildam

Op de kaart hieronder zijn de (delen van) houtwallen aangemerkt met letters:

- A – bosplantsoen geplant en raster geplaatst
- B en C – alleen bosplantsoen geplant, dus geen raster geplaatst

Houtwal A

Locatie Mildam. Houtwal A. Foto 27 februari 2024. Deel met raster. Situatie kort nadat het raster geplaatst is en het bosplantsoen geplant is. De aanplant staat er goed bij. Plantgaten deels met potgrond.

Locatie Mildam. Houtwal A. Foto 15 april 2024. Deel met raster. Het groeiseizoen is begonnen en vrijwel al het bosplantsoen binnen het raster is goed aangeslagen, uitgelopen en staat in het blad.

Locatie Mildam. Houtwal A. Foto 6 juni 2024. Deel met raster. Een enkeling is uitgevallen, voor de rest staat het aangeplante materiaal er goed bij en zit het goed in het blad.

Locatie Mildam. Houtwal A. Foto 6 juni 2024. Deel met raster. Hier en daar lijkt er wat droogteschade of schimmelaantasting te zijn. Schimmelaantasting?

Locatie Mildam. Houtwal A. Foto 6 juni 2024. Deel met raster. Aanplant, links van midden zomereik, rechts lijsterbes. Beide goed in het blad. Helemaal links op de foto groeit Amerikaanse vogelkers (verjonging op een stobbe).

Locatie Mildam. Houtwal A. Foto 17 september 2024. Links op de foto het raster, rechts een groep damherten. De grootste groene 'puisten' binnen het raster zijn (op stobben) uitgelopen Amerikaanse vogelkersen.

Locatie Mildam. Houtwal A. Foto 17 september 2024. Deel met raster. Het materiaal staat er goed bij, hier en daar is iets uitval. Met name achteraan op de foto is de verjonging van Amerikaanse vogelkers te zien.

Locatie Mildam. Houtwal A. Foto 17 september 2024. Deel met raster. Naast opschot/verjonging van Amerikaanse vogelkers, is er ook een eikenhakhoutstoof binnen het raster weer uitgelopen. Dit is het doel van het hakhoutbeheer!

Houtwal B

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 27 februari 2024. Deel zonder raster. Circa een week na de aanplant is het meeste bosplantsoen al beschadigd. Zoals op deze foto te zien is zijn de meeste toppen eruit gevreten en/of zijn de toppen afgebroken.

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 27 februari 2024. Deel zonder raster. Een beperkt aantal stuks bosplantsoen is vrijwel in het geheel of in het geheel uit de bodem getrokken. Op deze foto is ook te zien dat de bast van de stam beschadigd/aangevreten/of geschuurd is.

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 15 april 2024. Deel zonder raster. Detail van de afgevreten toppen van het aangeplante bosplantsoen, zomereik in dit geval.

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 15 april 2024. Deel zonder raster. Vrijwel al het bosplantsoen in het niet gerasterde deel is flink beschadigd. Kleine zijtakken zijn afgevreten alsook de toppen van het bosplantsoen. Hier en daar zit nog wat blad of een (groene) knop aan het bosplantsoen.

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. De grassen doen het goed in de houtwal en daardoor valt de aanplant ietwat weg op de foto. Er zit hier en daar nog wat blad aan het geplante materiaal, maar er is veel schade.

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. Kapot gevreten toppen van aangeplante zomereik.

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. Vraat en/of veegschade.

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. Aangeplante wilde lijsterbes dwarsdoor gebroken.

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 17 september 2024. Deel zonder raster. Het overgrote deel van het aangeplante materiaal is (vrijwel) kapot. Hier en daar zit er nog wat leven in het bosplantsoen.

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 17 september 2024. Deel zonder raster. Inmiddels dode aanplant.

Locatie Mildam. Houtwal B. Foto 17 september 2024. Deel zonder raster. Dode aanplant maar ook nog wat leven in de aangeplante meidoorn, waarvan (waarschijnlijk inmiddels herhaaldelijk) de toppen en zijtakken uit zijn gevreten.

Houtwal C

Locatie Mildam. Houtwal C. Foto 27 februari 2024. Deel zonder raster. Op de foto is boven de ingeplante houtwal een groep damherten te zien. Schade is op deze foto niet goed zichtbaar, maar ook in dit deel zijn al veel toppen uit de jonge aanplant gevreten en is er een enkeling helemaal uit de grond getrokken.

Locatie Mildam. Houtwal C. Foto 15 april 2024. Deel zonder raster. Ook in dit deel is vrijwel geen groen blad te zien.

Locatie Mildam. Houtwal C. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. Schade aan geplant bosplantsoen en opslag (op stobbe en/of uit zaad) van Amerikaanse vogelkers, ongemoeid gelaten.

Locatie Mildam. Houtwal C. Foto 17 september 2024. Deel zonder raster. Links is de aanplant te zien, rechts veel opslag/verjonging van Amerikaanse vogelkers, ongemoeid gelaten.

Locatie 2 Katlijk

Op de kaart hieronder zijn de (delen van) houtwallen aangemerkt met letters:

- D – bosplantsoen geplant en raster geplaatst
- E – alleen bosplantsoen geplant, dus geen raster geplaatst

Houtwal D

Locatie Katlijk. Houtwal D. Foto 27 februari 2024. Deel met raster. De aanplant staat er goed bij. (De helft van het binnen deze proef aangeplant materiaal (zowel in Katlijk als in Mildam en zowel binnen als buiten het raster) is voorzien van potgrond (op deze foto de rechter rijen), de andere helft niet.)

Locatie Katlijk. Houtwal D. Foto 15 april 2024. Deel met raster. Het aangeplante materiaal is in het geheel goed aangeslagen.

Locatie Katlijk. Houtwal D. Foto 15 april 2024. Deel met raster. Natuurlijke verjonging, waarschijnlijk uit zaad, binnen het raster. Buiten het raster wordt dit vrijwel niet aangetroffen.

Locatie Katlijk. Houtwal D. Foto 6 juni 2024. Deel met raster. Een enkeling is uitgevallen, maar het overgrote deel van het aangeplante bosplantsoen staat er goed bij en zit goed in het blad. Hier en daar is wat vraatschade door insecten (rupsen).

Locatie Katlijk. Houtwal D. Foto 6 juni 2024. Deel met raster. Aangeplant bosplantsoen zit goed n het blad. Centraal op de foto is te zien dat de opschot van Amerikaanse vogelkers recent gemaaid is, als beheermaatregel.

Locatie Katlijk. Houtwal D. Foto 17 september 2024. Deel met raster. Er is enige uitval, maar het meeste bosplantsoen is goed aangeslagen en zit goed in het blad. Er is iets Amerikaanse vogelkers zichtbaar alsook (natuurlijke) verjonging van hulst en wilde lijsterbes.

Houtwal E

Locatie Katlijk. Houtwal E. Foto 27 februari 2024. Deel zonder raster. (Hier zijn de linker rijen aangeplant met potgrond.) Een week na het aanplanten lijkt de aanplant er goed bij te staan en voor een deel is dat ook zo.

Locatie Katlijk. Houtwal E. Foto 27 februari 2024. Deel zonder raster. Hier is te zien dat er vraat/veegschade is, waarschijnlijk van damherten, mogelijk van reeën of hazen.

Locatie Katlijk. Houtwal E. Foto 27 februari 2024. Deel zonder raster. Ook hier is her en der bosplantsoen uit de grond getrokken en schade aan het plantgat toegebracht (vertrapping).

Locatie Katlijk. Houtwal E. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. Het meeste bosplantsoen is flink beschadigd en/of verdwenen – al is dit door het optreden van grassen niet heel goed te zien. Links op de foto is te zien dat de Amerikaanse vogelkers recent gemaaid is.

Locatie Katlijk. Houtwal E. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. Toppen kapot gevreten. Hier en daar loopt het bosplantsoen wel (opnieuw) uit, maar het is minimaal en/of het wordt direct opnieuw aangevreten.

Locatie Katlijk. Houtwal E. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. Ook hier is te zien dat de toppen en zijtakken kapot zijn gevreten. Veel bosplantsoen is inmiddels geheel kapot/dood, een enkeling zoals de lijsterbes in het midden op de foto doet het nog.

Locatie Katlijk. Houtwal E. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. Beschadigde aanplant van vuilboom.

Locatie Katlijk. Houtwal E. Foto 17 september 2024. Deel zonder raster. De aanplant is kapot c.q. doet het slecht. Opslag van hulst wordt door de herten geschoren.

Locatie Katlijk. Houtwal E. Foto 17 september 2024. Deel zonder raster. Er is niet meer veel van de aanplant te zien. Ook hier, centraal op de foto en tegen de zware eikenstam, geschoren hulst. Damhert laat hulst beslist niet ongemoeid.

Locatie 3 Tussen Mildam en Katlijk

Op de kaart hieronder zijn de (delen van) houtwallen aangemerkt met letters:

- F – raster geplaatst
- G – niets gedaan

Houtwal F

Locatie tussen Mildam en Katlijk. Houtwal F. Foto 23 juni 2023. Deel met raster. In de winter van '22/'23 is de beplanting in deze houtwal afgezet. Langs dit deel is in juli 2023 het raster geplaatst. Op de foto zijn een aantal net uitgelopen stobben te zien, alsook een bult snippers die in de houtwal achtergelaten is (wat normaal gesproken niet de bedoeling is!).

Locatie tussen Mildam en Katlijk. Houtwal F. Foto 31 juli 2023. Deel met raster. Kort nadat het raster geplaatst is.

Locatie tussen Mildam en Katlijk. Houtwal F. Foto 20 september 2023. Deel met raster. Links verjonging op de stobben van zwarte els. Rechts begin groei braam en wilde lijsterbes, verjonging op de stobben.

Locatie tussen Mildam en Katlijk. Houtwal F. Foto 6 juni 2024. Deel met raster. Verjonging op stobben van zwarte els en wilde lijsterbes en braam ertussen. De verjonging begint zich te sluiten.

Locatie tussen Mildam en Katlijk. Houtwal F. Foto 6 juni 2024. Deel met raster. Overall beeld van het gerasterde deel van de houtwal.

Houtwal G

Locatie tussen Mildam en Katlijk. Houtwal G. Foto 23 juni 2023. Deel zonder raster. In de winter van '22/'23 afgezette houtwal. Op deze foto een deel van de houtwal waarlangs niet een raster is geplaatst.

Locatie tussen Mildam en Katlijk. Houtwal G. Foto 20 september 2023. Deel zonder raster. Opslag op stobben van zwarte els, wilde lijsterbes en Amerikaanse vogelkers. Tevens verjonging van ratelpopulier.

Locatie tussen Mildam en Katlijk. Houtwal G. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. Ook hier veel verjonging, op stobben (rechts) en ratelpopulier (wortelopschot en/of uit zaad).

Locatie tussen Mildam en Katlijk. Houtwal G. Foto 6 juni 2024. Deel zonder raster. Ook de wilde lijsterbes is goed uitgelopen op de stobben. De verjonging lijkt het goed te doen, maar de toppen zijn weggevreten.

Een aantal kanttekeningen

Locaties

De locaties waar de rasters geplaatst zijn en het bosplantsoen ingeplant is, betreffen delen van houtwallen c.q. houtsingels. In Mildam is een duidelijker wallichaam aanwezig in de elementen dan in Katlijk. Er is geprobeerd om zo eenvormig mogelijke (delen van) houtwallen te zoeken voor deze proef, om de resultaten goed met elkaar te kunnen vergelijken.

Het gaat op deze beide locaties (1 Mildam en 2 Katlijk) om houtwallen waarin delen (vrijwel) onbegroeid zijn, maar waarin wel (zwaardere) overstaanders staan (eiken). De bodem is over het algemeen schraal/voedselarm en zeker in de wat hogere wallichamen vrij droog. Dit zijn niet de meest gunstige omstandigheden voor nieuwe aanplant! Zoals in een onderschrift van een van de foto's al aangegeven is, is bij de helft van het geplante bosplantsoen gebruik gemaakt van plantgatverbetering, door middel van het toepassen van goede potgrond, in de plantgaten. Dit om na te gaan of hierin mogelijk verschillen zitten, qua resultaat. In eerste opzicht lijkt het dat er geen grote verschillen zijn, maar hier is tot nu toe nog niet gedetailleerd naar gekeken.

De locatie nabij Mildam ligt op een plek waar vaak grote aantallen damherten aanwezig zijn, over het algemeen zeker tientallen tot rond de 100 exemplaren. Op de locatie nabij Katlijk zijn ook damherten aanwezig, maar zeker niet in de aantallen zoals nabij Mildam. Ditzelfde geldt voor locatie 3 'tussen Mildam en Katlijk' (waar alleen het raster geplaatst is). De locaties nabij Mildam en Katlijk liggen wat verder van de weg af en het is in beide gevallen een rustige omgeving waar weinig mensen komen. De locatie tussen Mildam en Katlijk (locatie 3) ligt wat dichterbij de weg en hier weiden paarden op de percelen naast de betreffende houtwal. Deze worden verzorgd en daarmee is er wat meer (menselijke) verstoring dan op beide andere locaties.

Wild

Uit de camerabeelden van de proef die eerder uitgevoerd werd – dichtbij locatie 1 Mildam – bleek dat het vooral damherten waren, die vaak in groepen de houtwal betraden en het geplante bosplantsoen beschadigden. Regelmatig werden er ook reeën gezien op de camerabeelden, maar zij waren vaak solitair of in kleine groepjes aanwezig. Tot slot verschenen op de camerabeelden nu en dan ook hazen. Het zou kunnen dat ook zij schade veroorzaken al is dit niet waargenomen op de camerabeelden.

Resultaten

Hoewel de proef langer loopt, is wel duidelijk geworden dat kort na de aanplant in het vroege voorjaar van 2024 al een groot deel van de aanplant buiten de rasters aangetast was, en dat in het najaar van 2024 de aanplant van het bosplantsoen buiten de rasters voor het overgrote deel sterk beschadigd of zelfs geheel dood en/of verdwenen was.

Het aangeplante materiaal binnen de rasters stond er halverwege september prima bij! Hier en daar is wat bosplantsoen uitgevallen, maar over het algemeen doet het materiaal (binnen de rasters) het zeer goed.

Uiteraard hebben de rasters een grote invloed op het resultaat, maar hierbij moet ook aangegeven worden dat het groeiseizoen 2024 een goed seizoen was voor het aanslaan van bosplantsoen, vooral vanwege de over het algemeen gunstige weersomstandigheden. Er zijn geen lange perioden van droogte geweest (zoals dat in eerdere jaren regelmatig voorkwam) en dit heeft beslist positief bijgedragen aan het aanslaan van het geplante materiaal. Dit geldt uiteraard voor het aangeplante bosplantsoen zowel binnen als buiten de rasters!